

ALSTAHaug KIRKE, ALSTAHaug KOMMUNE, NORDLAND

Tilstandsregistrering av kunst og inventar, 2022

Nina KjølSen Jernæs og Iver Schonhowd

Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU)
 Storgata 2, Postboks 736 Sentrum, 0105 Oslo
 Telefon: 23 35 50 00
www.niku.no

Tittel Alstahaug kirke, Alstahaug kommune, Nordland Tilstandsregistrering av kunst og inventar, 2022	Rapporttype/nummer NIKU Rapport 140	Publiseringsdato 12.12.2022
	Prosjektnummer 1022278-01	Sider 17
	Avdeling Konservering	Tilgjengelighet Åpen
Forfatter(e) Nina Kjølens Jernæs og Iver Schonhowd	ISSN 2703-7797 ISBN 978-82-8101-287-5	Oppdragsstidspunkt / periode utført Sept-okt 2022
	Forsidebilde Innsyn fra skipet og inn i koret på den eldre altertavlen. Foto: Nina K. Jernæs, NIKU.	

Prosjektleder Nina Kjølens Jernæs
Prosjektmedarbeider(e) Iver Schonhowd
Kvalitetssikrer Kjersti Marie Ellewssen

Oppdragsgiver / finansiert av Riksantikvaren
--

Sammendrag Som ledd i de nasjonale oppgavene tildelt fra Klima- og miljødepartementet gjennomfører NIKU i samarbeid med Riksantikvaren tilstandsregistrering av kunst og inventar i norske kirker årlig. I 2022 gikk turen til Helgelandskysten i Nordland. Det ble gjennomført en tilstandsregistrering av kunst og inventar i Alstahaug kirke i september, 2022. Altertavlen fra 1636, en bemalt kiste fra 1647 samt en disk i sølv ble vurdert til tilstandsgrad (TG) 2, mens resten av de registrerte gjenstandene var i god stand og fikk TG 1.
Abstract In collaboration with The Directorate for Cultural Heritage, NIKU carries out condition registration of art and furnishings in Norwegian churches annually. This is a part of the national tasks assigned by the Ministry of Climate and the Environment. In 2022, the trip went to the coastal area of Helgeland in Nordland County. A condition assessment of art, inventory and interior was carried out in Alstahaug church in September 2022. The altarpiece from 1636, a painted chest from 1647 and a silver platter were assessed and given the condition grade (TG) 2. The rest of the registered items were in good condition and got TG 1.

Emneord Kirkekunst, kirkeinventar, tilstandsregistrering, konservering
Keywords Religious art, church inventory, condition assessment, conservation

Avdelingsleder
 Kjersti Marie Ellewssen

Innholdsfortegnelse

1	Prosjektopplysninger	7
2	Bakgrunn for tilstandsregistreringene	7
3	Sammendrag av tilstandsregistreringen i Alstahaug kirke i 2022	8
3.1	Kunst/inventar med tilstandsgrad 2	8
3.2	Kunst/inventar med tilstandsgrad 1	8
4	Ytterligere anbefalinger	9
5	Kilder	9
6	Fotografier september 2022	10

1 Prosjektopplysninger

Kirke:	Kulturminne ID 83771-1, Alstahaug kirke, Alstahaug kommune, Nordland
Kirketype:	Langkirke i mur, trolig oppført rundt 1200/slutten av 1100-tallet, med utvidelser i 1863-65.
Vernestatus:	Automatisk fredet
Klimaregistrering:	Nei
Bruksfrekvens:	Ca. hver 14. dag
Oppvarming:	Nye ovner under kirkebenkene. Hviletemperatur: 8-10 °C. Brukstemperatur ca. 21 °C. Koret der altertavlen står, er uoppvarmet sone. Oppvarmingen reguleres automatisk opp mot både relativ luftfuktighet og temperatur.
Belysning:	Elektrisk belysning
Befaring:	28.09.2022
Registratorer:	Nina Kjølsten Jernæs og Iver Schonhowd, NIKU
Rapport:	12.12.2022
Foto:	Nina Kjølsten Jernæs, NIKU, og Henrik Smith, Riksantikvaren.
Prosjekt:	Tilstandsregistrering av kunst og inventar i kirker 2022.

2 Bakgrunn for tilstandsregistreringene

Tilstandsregistreringene er gjennomført i samarbeid med Riksantikvaren, og med nasjonale midler fra Klima- og miljødepartementet. Formålet er å vurdere og registrere tilstanden på veggfast og flyttbar kunst og inventar. Tilstandsregistreringen vil fungere som et grunnlagsdokument for videre planlegging av vedlikehold, sikring og konservering av kunst og inventar i kirkene.

Tilstanden ble undersøkt i hovedsak visuelt og registrert på stedet. De viktigste dataene som blir registrert er følgende:

- Objekttype (altertavle, prekestol, veggdekor osv.).
- Objektbeskrivelse (gjenstandens utforming, f.eks. dekor og farger, og størrelse).
- Gjenstandsmateriale (hovedmaterialene som gjenstanden består av).
- Tilstandsgrad (Tilstandsgraden registreres med tallverdier fra TG 0 – 3, hvor TG 0 betyr god tilstand, ingen tiltak nødvendig, TG 1 stabil tilstand (gjenstanden kan ha noen skader, men ingen aktivitet i skadene) overvåking anbefales, TG 2 noe skadeutvikling registrert, overvåking/behandling anbefales og TG 3 dårlig tilstand med betydelig skadeutvikling registrert og behandling nødvendig). TG 9 benyttes dersom man ikke har anledning til å utføre tilstrekkelig undersøkelse, for eksempel på grunn av plassering.
- Tilstandsbeskrivelse (en forklaring av tallverdiene).
- Bevaringsgrad (Hvor mye av gjenstanden som er opprinnelig, og eventuelle nyere overmalinger, mangler ved gjenstanden, avdekkinger osv.).
- Skadeårsak (tørkeskader, lyspåvirkning osv.) dersom kjent.
- Tiltakstype (f.eks. overvåking, behandling mm. Vurderes først og fremst ut fra tilstandsgrad og i en viss grad bevaringsgrad og verdi).

Dataene fra registreringene legges inn i Riksantikvarens datasystem, Askeladden, mens denne rapporten er et sammendrag av registreringene som er utført.

3 Sammendrag av tilstandsregistreringen i Alstahaug kirke i 2022

Alstahaug kirke har ikke bevart interiør eller inventar fra middelalderen, men kirken har en del kirkeinventar og kirkesølv fra 16- og 1700-tallet. Det meste av dette kirkesølvet oppbevares i et låsbart skap i kirken. Generelt sett har ingen av de undersøkte gjenstandene kritisk tilstand, det ble ikke registrert gjenstander innenfor tilstandsgrad (TG) 3 som tilsier behov for konserveringsbehandling. Men altertavlen fra 1636, samt bemalt kiste (1647) og en disk av sølv ble registrert med TG 2, mens resten av de registrerte gjenstandene var i god stand og fikk TG 1.

3.1 Kunst/inventar med tilstandsgrad 2

Objekt: Altertavlen er satt sammen av deler fra ulike tidsepoker, men bærer innskripsjonen 1636. Oljemaling og forgylling på tre. Fire søyler i øvre del er belagt med småstein. Mål: H: 363, B: 215, D: 40 cm. *Tilstandsvurdering:* Altertavlen er konservert i perioden 2007-2009. Mye løs maling ble festet under denne behandlingen, og ved undersøkelse i 2022 sitter malingen godt. Kristusfiguren i korsfestelses-scenen har en del takformede oppskallinger, og dette er årsaken til at den vurderes til TG 2. *Anbefaling:* Overvåking og eventuell lokal konsolidering av løs maling.

Objekt: Bemalt kiste fra 1647 står i koret ved altertavlen. Kista har dyprelieffer med billedfremstillinger; akantus, tannsnitt og kvinnefigurer. Mål: H: 56, B: 125, D: 60 cm. *Bevaringsgrad:* Kisten har noen mangler, ellers fremstår den som original med lite endring siden 1600-tallet. *Tilstandsvurdering:* Enkelte detaljer som listverk og ekstremiteter mangler, overflatene er meget slitt og har en del mekaniske skader i treverket. Malingslaget er krakelert og blakket, men lite løs maling på utsiden. Stearinsøl. Innside lokk har løs maling, dette er årsaken til TG 2. *Anbefaling:* Forsiktig opprydning i kisten og det anbefales at den ikke brukes videre som lagring på grunn av tilstanden. Overvåking, løs maling bør konsolideres.

Objekt: Disk av sølv, uvisst alder. Disken har gravert dekor i brem og i midten og stempel på undersiden. Mål: Diam.: 14 cm. *Bevaringsgrad:* Tidligere reparasjon i overgangen mellom brem og fat. *Tilstandsvurdering:* En sprekke i overgang mellom brem og fat. Sprekkens lengde 4 cm. *Anbefaling:* Sprekken bør repareres.

3.2 Kunst/inventar med tilstandsgrad 1

Objekt: Lysekroner i messing, trolig fra 1600-tallet henger i koret, lysarmer i tre etasjer. Mål: Diam.: 50, H: 58 cm. *Bevaringsgrad:* Under befaringen manglet mange lysarmer, og noen ble gjenfunnet og påmontert i september 2022. Fremdeles mangler en lysarm. *Tilstandsvurdering:* Stabil. *Anbefaling:* Overvåking.

Objekt: Lysekroner i messing fra 1771 henger i det gamle skipet, lysarmer i to etasjer. Mål: H: 74, D: 79 cm. *Bevaringsgrad:* lysarm og mansjett mangler. *Tilstandsvurdering:* en lyseholder er løs og skjev, ellers stabil. *Anbefaling:* Overvåking.

Objekt: To store lysestaker med skjold fra 1704 er plassert i glasskap. Mål: H: 46, D: 24 cm.. *Tilstandsvurdering:* Stabil tilstand. *Anbefaling:* Overvåking.

Objekt: Dåpsfat i messing gitt av Petter Dass, datert til 1697 er plassert i glasskap. Mål: D: 42 H: 6 cm. *Tilstandsvurdering:* Stabil tilstand. *Anbefaling:* Overvåking.

Objekt: Oblatskrin i messing med håndtak på lokket, uvisst alder er plassert i glasskap. Fortinnet på innsiden. Mål: B: 14, D: 10, H: 7 cm.. *Tilstandsvurdering:* Stabil tilstand. *Anbefaling:* Overvåking.

Objekt: To lysestaker i messing, sannsynligvis fra 1700-tallet, er plassert i glasskap. Mål: H: 28, Diam.: 15 cm. *Tilstandsvurdering:* Løs toppdel over mansjett på den ene lysestaken. *Anbefaling:* Vær forsiktig med bruk. Overvåking.

Objekt: Kalk i sølv, sannsynligvis fra 1600-tallet. Blomsterformet fot med inngravert kors. Mål: H: 23,5, Diam.: 12 cm. *Bevaringsgrad:* Begeret er skiftet ut og er ikke så gammelt som resten av kalken. *Tilstandsvurdering:* Stabil tilstand. *Anbefaling:* Overvåking.

Objekt: Lysestake i messing fra 1700-tallet. Mål: H: 30 Diam.: 21 cm. *Tilstandsvurdering:* Stabil tilstand. *Anbefaling:* Overvåking.

Objekt: Altertavle malt med oljemaling på lerret, med motivet Jesus velsignelse, Signert: Brun 1873. Mål: H: ca. 220, B: 135 cm. Maleriet henger på nordveggen i kirkens nyere skip. *Bevaringsgrad:* Det har vært et tidligere hull ved Jesu venstre hånd, nå reparert. *Tilstandsvurdering:* Bulker i øvre venstre del pga. oppspenning. Stearinsøl i øvre og nedre del, krakelert overflate relatert til maleteknikk, slitt og blakket overflate. Ellers stabil tilstand. *Anbefaling:* Overvåking.

Objekt: En del av døpefont fra 1700-tallet er lagret på loftet, den er dekorert med oljemaling på tre. Kun fatholderen /øvre del av døpefonten ble funnet. Mål: Diam.: 59, H: 23 cm. *Bevaringsgrad:* Tidligere forsøk på å reparere skader. *Tilstandsvurdering:* Det er søl av snekkerlim, mekaniske skader og slitasje på malte overflater, ellers stabil tilstand. *Anbefaling:* Overvåking.

Objekt: Nøkkelskap, trolig fra 1600-tallet, oppbevares på loftet. Mål: H: 42, B: 33, D: 16,5 cm. *Bevaringsgrad:* Rester av dekorert overflate, nyere list. *Tilstandsvurdering:* slitte, malte (marmorerte) overflater, noe løs maling på de vridde søylene. *Anbefaling:* Overvåking.

4 Ytterligere anbefalinger

I kapittel 3 gis det anbefalinger for hva som trengs av konservering for å bevare kirkens kunst og interiør. Arbeidet som anbefales utført, krever spesialkompetanse i de aller fleste tilfeller. Det vises derfor til en kartlegging som KA Kirkenes arbeidsgiverorganisasjon, har gjort i 2022. Her beskrives norske kirkers unike samling av kunst, bruksgjenstander og liturgiske gjenstander, som krever egnet kompetanse og erfaring innen arbeid med lignende materiale. Eksempler på dette er malerikonservator for arbeid med bemalte gjenstander og kunst, gjørtler med erfaring innen reparasjon av kulturhistorisk viktige gjenstander av messing og bronse og sølvsmed med kompetanse på kirkesølv.

Rapporten som omfatter kartlegging av blant annet nødvendig kompetanse for å konservere/restaurere/reparere gjenstander som finnes i norske kirker, er tilgjengelig her: «Kirkens særskilte verdier. Kartlegging av omfang, tilstand og kritisk kompetanse (2022)»: https://www.ka.no/_service/300851/download/id/719741/name/Kirkenes+s%C3%A6rskilte+verdier+KA+rapport+2022+-+web.pdf

Det er viktig at alt av eldre kirkeinteriør og liturgiske gjenstander registreres i Kirkebyggdatabasen. Dersom dette ikke er gjort, anbefales det å registrere kulturhistoriske gjenstander med tekst og bilder i databasen. Informasjon om enkeltgjenstander i denne rapporten kan brukes som utgangspunkt for beskrivelse

Det anbefales at det utarbeides en plan for beredskap og en verdbergingssplan for enkeltgjenstander dersom dette ikke er gjort.

5 Kilder

Kirkesøk, Kirkebyggdatabasen og Riksantikvarens arkiv.

6 Fotografier september 2022

Foto 1: Altertavlen i Alstahaug kirke. Foto: Nina K. Jernæs, NIKU

Foto 2: Bemalt kiste. Foto: Henrik Smith, Riksantikvaren

Foto 3: Kisten med åpent lokk, der innsiden også er bemalt. Foto: Nina K. Jernæs, NIKU

Foto 4: Disk av sølv. Foto: Henrik Smith, Riksantikvaren

Foto 5: Lysekronen som henger i koret. Foto: Henrik Smith, Riksantikvaren

Foto 6: Lysekrone i to etasjer fra 1771, henger i det gamle skipet. Foto: Henrik Smith, Riksantikvaren

Foto 7-8: to lysestaker med skjold fra 1774.
Foto: Henrik Smith, Riksantikvaren

Foto 9: Dåpsfat i messing. Foto: Henrik Smith, Riksantikvaren

Foto 10: Oblatskrin i messing. Foto: Henrik Smith, Riksantikvaren

Foto 11-12: To messing lysestaker. Foto: Henrik Smith, Riksantikvaren

Foto 13: Kalk i sølv. Foto: Henrik Smith, Riksantikvaren

Foto 14: Messing lysestaker. Foto: Henrik Smith, Riksantikvaren

Foto 15: Altertavle fra 1873. Foto: Henrik Smith, Riksantikvaren

Foto 16: Øvre del av eldre døpefont lagret på loftet. Foto: Henrik Smith, Riksantikvaren

Foto 17: Nøkkelskap lagret på loftet. Foto: Henrik Smith, Riksantikvaren

Norsk institutt for kulturminneforskning er et uavhengig forsknings- og kompetansemiljø med kunnskap om norske og internasjonale kulturminner.

Instituttet driver forskning og oppdragsvirksomhet for offentlig forvaltning og private aktører på felter som by- og landskapsplanlegging, arkeologi, konservering og bygningsvern.

Våre ansatte er konservatorer, arkeologer, arkitekter, ingeniører, geografer, etnologer, samfunnsvitere, kunsthistorikere, forskere og rådgivere med spesiell kompetanse på kulturarv og kulturminner.

www.niku.no

NIKU Rapport 140

NIKU hovedkontor
Storgata 2
Postboks 736, Sentrum
0105 OSLO
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Tønsberg
Farmannsveien 30
3111 TØNSBERG
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Bergen
Dreggsallmenningen 3
Postboks 4112, Sandviken
5835 BERGEN
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Trondheim
Kjøpmannsgata 1b
7013 TRONDHEIM
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Tromsø
Framsenteret
Hjalmar Johansens gt. 14
9296 TROMSØ
Telefon: 77 75 04 00